

Стецюк Михайло Миколайович,
доцент кафедри кримінального
процесу та криміналістики навчально-
наукового гуманітарного інституту
Національної академії Служби безпеки
України

ФОРМУВАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ЗА СТАНДАРТАМИ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

Відповідно до міжнародно-правових стандартів, зокрема принципу компліментарності правоохоронні органи України за безпосереднього керівництва Офісу Генерального прокурора з перших днів повномасштабної агресивної війни Росії проти України та її народу, проводять розслідування кримінальних проваджень за ознаками воєнних злочинів з метою притягнення до кримінальної відповідальності, причетних до їх вчинення військовослужбовців російської окупаційної армії та військово-політичного керівництва Росії, за безпосереднім наказом якого здійснюється агресія в Україну.

У вирішенні означеної, без перебільшення, проблеми геополітичного характеру, Україна цілеспрямовано працює у рамках більш як десяти міжнародно-правових механізмів, створених за її участю після широкомасштабного вторгнення окупаційних військ Росії в Україну. Одним із таких напрямків є співпраця Офісу Генерального прокурора та правоохоронних органів України з Офісом прокурора Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) щодо формування за правилами цього суду доказів вчинення російськими окупантами воєнних злочинів на території України. Правова позиція прокурора МКС щодо означеної проблеми полягає в тому, що така співпраця у розслідуванні воєнних злочинів має здійснюватися на засадах верховенства права, транспарентності, якісної комунікації та з дотриманням принципу компліментарності [1, 2, 3].

Вимоги Міжнародного кримінального суду щодо дотримання стандартів збирання доказів ґрунтуються на відповідності цього порядку положенням Римського статуту [4]. Одними з основних є стандарти до формування цифрових доказів, що мають обов'язково відповідати «Протоколу електронного суду». Означена відповідність передбачає насамперед зобов'язання прикріплювати метадані до наданих у цифровому (електронному) форматі доказів, у тому числі вказувати у цих метаданих послідовність їх зберігання у хронологічному порядку та відомості про особу, яка є джерелом (автором) цифрових доказів.

Обов'язковою є вимога МКС щодо забезпечення автентичності фото- та відео, що подаються як докази. Це означає, що в такому разі вказується про необхідність обов'язкового датування фото та відео,

негайного здійснення фото-, відео зйомки відразу після прибуття на місце, обов'язкового ведення журналу фото-, відео зйомки, в якому мають бути відображені: дата, час, місце, тривалість відеозапису, дані особи, яка провела фото-, відео зйомку та її належність до відповідної установи, контактні дані, адресу електронної пошти. Загально придатним для аудіо-, фото-, відео фіксування на основі операційної системи Android визначено цифровий (електронний) додаток – «eye Witness», призначений для перевірки дати, часу та місцезнаходження, а також засвідчення того, що зафіксовані матеріали не були змінені. Цим додатком також передбачена система захисту матеріалів та протоколи їх передачі, як забезпечують зберігання та можуть бути надані МКС для підтвердження [5].

Отже нагальною є проблема впровадження органами досудового розслідування (ст. 38 КПК України) [6] загально придатної для аудіо-, фото-, відео фіксації мобільної платформи (стандартизованого додатку), який забезпечуватиме перевірку фіксації дати, часу та місцезнаходження джерела доказу, а також засвідчення того, що отримані матеріали не було змінено, тобто щоб уникнути випадків підробки чи фальсифікації. Також цей додаток має забезпечувати систему захисту отриманих матеріалів, послідовність їх накопичення й зберігання, обміну між органами досудового розслідування та передачі в режимі он-лайн до Офісу Генерального прокурора й до МКС. Очевидно, що вирішення цієї проблеми потребує відповідного законодавчого унормування.

Загальноприйнятною формою для скерування результатів розслідування для розгляду Міжнародним кримінальним судом визначено «звіт» з інформацією про конкретні обставини, факти, складений з обов'язковим дотриманням установлених вимог.

Правовими критеріями, якими керується МКС при формуванні доказів щодо підсудних йому злочинів відносяться такі, як: допустимість доказів, тобто отриманих у порядку, визначеному Римським статуттом і з дотриманням визнаних на міжнародному рівні прав людини; надійність доказів, полягає у відповідності часу їх отримання подіям, що досліджуються Міжнародним кримінальним судом та можливості здійснити у встановленому порядку перевірку і тестування інформації та засобів її збирання; актуальність доказів означає їх доказову цінність та вагомість, які розглядаються як фундаментальні фактори, що визначають відповідність зібраних доказів установленим стандартам. Актуальними є докази, що безпосередньо впливають на правову оцінку дій обвинуваченого. Доказова цінність та вага доказів визначається у тому числі якістю фото- та відеоматеріалів, що кореспондується з ч. 3 ст. 232 КПК України [6].

Таким чином, на законодавчому рівні до чинного КПК України необхідно внести зміни і доповнення, що стосуються процесуальних умов та порядку формування за стандартами МКС цифрових (електронних) доказів та передачі їх до цього суду для використання у відповідних судових процесах щодо військово-політичного керівництва росії.

Список використаних джерел

1. Розслідування воєнних злочинів: інтерв'ю з керівником «Департаменту війни». 9.08.2022 р. URL: <https://ecpl.com.ua/news>.
2. Прокурор Міжнародного кримінального суду Карім Хан: «Я зосереджений на тому, щоб розслідування було ефективним, а не повільним». 29.07.2022 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/articles/pr>.
3. Розслідування воєнних злочинів: Костін обговорив з Ханом відкриття Офісу прокурора МКС в Україні. 10.08.2022 р. URL: <https://ukrinform.ua/goc>.
4. Римський Статут Міжнародного кримінального суду / Рим 17 лип. 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/955_588.
5. Цифровий додаток eye Witness для перевірки створених аудіо-, фото-, відео носіїв інформації. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.camera.easy>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 24651-VI // Голос України. № 90–91.

Сухомлин Юлія Володимирівна,
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Правильне визначення поняття діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження неможливе без виявлення її правового значення. Про зміст відновлювальної діяльності, у свою чергу, однозначно судити дуже складно, оскільки немає її повного законодавчого регулювання. Лише в квітні 2022 року Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) доповнено ст. 615-1, яка регламентує порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Відновлювальна діяльність відбувається в рамках реальних правовідносин, коли реалізованому праву одного суб'єкта процесу відповідає обов'язок іншого. При конкуренції позицій суб'єктів процесу в ході досудового, а в подальшому «відновного» розслідування перевага має бути віддана, як видається, останньому волевиявленню. Викладене не означає, що первинні дії та показання учасників процесу, не можуть бути підтвержені у попередньому вигляді. Можуть, але тільки об'єктивними свідченнями (раніше складеними копіями протоколів, клопотань), а не примусовим впливом, що суперечить їхньому останньому волевиявленню. Таким чином, повне копіювання раніше проведеного досудового розслідування з метою відновлення матеріалів кримінального